

PODVÁDZANIE V ŠKOLE Z POHĽADU VYUČUJÚCICH

STUDENTS' CHEATING FROM THE TEACHERS' PERSPECTIVE

E. UHRÁKOVÁ¹

Abstrakt

Podvádzanie študentov je jedným zo súčasných problémov prostredia škôl. Podvádzanie na školách zahŕňa viacej aktivít žiakov a študentov, ktorými porušujú pravidlá, ako plagiátorstvo a nekalá spolupráca. V zahraničí môžeme nájsť veľa prác zaoberajúcich sa touto problematikou z hľadiska žiakov a študentov. Práca sa venuje tejto problematike z pohľadu učiteľov, ako vnímajú podvádzanie študentov a ako s ním bojujú.

Kľúčové slová

podvádzanie, nekalá spolupráca, prevencia

Abstract

The students' cheating is one of the current problems of school environment. Academic cheating includes among of students activities of breaking rules, like plagiarism and collusion. Abroad, we can find many works dealing with this issue from the students' point of view. This report, however, explains this problem from the teachers' perspective, how they perceive students' cheating and their means to counter it.

Key words

cheating, collusion, prevention

Úvod

Podvodnému správaniu žiakov a študentov sa v súčasnosti venuje zvýšená pozornosť. V zahraničnej literatúre môžeme nájsť veľa prác zaoberajúcich sa dôvodmi a spôsobmi podvádzania. Väčšina prác je zameraná na žiakov alebo študentov, nemalý podiel sa zaoberá vplyvom IKT. Vysoké školy začínajú zavádzať elektronické odhaľovanie plagiátov ako boj proti podvodom študentov. Nájdeme práce, ktoré radia učiteľom, ako by sa mali s týmto fenoménom vysporiadať, absentuje tu však komplexné riešenie. Len málo prác

¹ Ing. Eva Uhráková, Materiálovotechnologická fakulta STU so sídlom v Trnave, Paulínska 16, 917 24 Trnava, e-mail: eva.uhrakova@stuba.sk

sa venuje názorom, postojom, prípadne technikám učiteľov zabraňujúcich podvodnému správaniu žiakov.

Ako uvádza Mareš (2005a), podvádzanie študentov je ovplyvnené sociálnym prostredím danej školy a toto správanie môže byť chápané ako prispôsobenie sa nárokom rôznych vyučujúcich v kontexte klímy triedy a samozrejme klímy školy. Pod podvádzaním sú chápané viaceré aktivity žiakov ako plagiátorstvo a nekalá spolupráca (collusion) (Culwin a Lancaster (2001, s. 2). Klasické spôsoby podvádzania ako písanie ťahákov alebo napovedanie prechádzajú vplyvom IKT mnohými inováciami, žiaci sú častokrát technicky zdatnejší ako učitelia, zneužívajú i dovolené technické zariadenia ako kalkulačky alebo počítač. Narastá využívanie internetových zdrojov oproti klasickým „papierovým“. Výskum autoriek Baruchson-Arbib a Yaari (2004) poukázal na rozdielne vnímanie zneužívania informácií z internetu a z tlačенých zdrojov, študenti považujú informácie na internete za voľne použiteľné a plagiátorstvo za menej nečestné ako z tlačéných zdrojov.

Učitelia sú počas svojej práce konfrontovaní s podvodným správaním žiakov a predpokladá sa ich adekvátna reakcia, vyplývajúca z poslania školy, v chápaní jej funkcie uchovávať a sprostredkovať kultúrne hodnoty. Všetci učitelia školy bez ohľadu na predmet, ktorý vyučujú, by mali rozvíjať vnútorné hodnoty ako česť, pravdivosť, spravodlivosť, podľa ktorých sa riadia alebo budú riadiť ich žiaci (Hayden in Slavík, 1999). Predpokladá sa, že učiteľ automaticky bude pôsobiť proti podvádzaniu žiakov a viesť ich k spravodlivému a čestnému správaniu. Medzi študentmi a učiteľmi dochádza k interakčným vzťahom, nielen učiteľ hodnotí výkony študentov, ale tiež študenti hodnotia vyučovanie a samotných učiteľov. Podľa Dobrovskej (2004) ako aj Pruchu (2002) študenti preferujú na vyučujúcom hlavne vlastnosti ako prísnosť a spravodlivosť, skôr neformálnu autoritu. Zabránenie podvádzaniu, následné odhalenie a reagovanie na takéto správanie je len na samotnom učiteľovi, niekedy samotné dokazovanie podvodu je náročné.

Metodológia a výsledky

Vo výskume sme sa snažili pochopiť problematiku podvádzania z pohľadu vyučujúcich. Predpokladáme dôležitosť poznať ich názory a správanie na podvádzanie žiakov. Viaceré štúdie uvádzajú nárast podvodného správania, predpokladáme, že tieto aktivity učitelia vnímajú počas svojej práce a snažia sa s ním vysporiadať. Prezentované výsledky sú súčasťou kvalitatívnej analýzy písomných prác študentov kombinovaného štúdia oboru Učiteľstvo odborných predmetov na Masarykovom ústave vyšších štúdií ČVUT v Prahe (učiteľmi odborných predmetov na rôznych typoch škôl). Študenti boli v rámci zápočtu z predmetu Psychológia vyzvaní k napísaniu písomnej práce - eseje na tému Podvádzanie študentov v škole. Študenti boli vyzvaní k hlbšiemu zamysleniu sa nad dôvodmi a technikami podvádzania, odporúčaný rozsah práce bol 1 až 3

strany. Vzhľadom na charakter problematiky sme sa rozhodli pre kvalitatívny výskum, keďže každý z opísaných názorov umožňuje pochopiť skúmanú problematiku. Bolo skúmaných 90 písomných prác – esejí z školských rokov 2007/2008 a 2008/2009. Stanovili sme nasledujúce výskumné otázky:

Ako sa učitelia snažia zabrániť podvádzaniu?

Ako vnímajú učitelia podvádzanie?

Techniky zabraňujúce podvádzaniu

Môžeme tvrdiť, že vo väčšine prípadov sa učitelia snažia podvodom zabrániť, správanie vyučujúcich môžeme rozdeliť na preventívne a aktívne. Tieto techniky nie sú striktné vymedzené, často vyučujúci používajú viacej techník. Identifikovali sme nasledovné taktiky ako zabrániť žiakom v podvádzaní. Najčastejšie sa vyskytoval typ správania, ktorý sme označili ako typ **“Policajt”**, vyučujúci „hliadkuje“ počas testu alebo písomnej práce po triede a snaží sa prichytiť žiakov pri „čine“, odhaliť odpisovanie alebo nájsť ťaháky. Pred písaním práce alebo testu vyučujúci zvyčajne skontroluje lavice a okolie žiakov, nasleduje odstránenie zošitov, kníh, papierov, tiež elektronických zariadení (PDA, walkmany, mp3 prehrávače), hlavne mobilných telefónov. Sami respondenti priznávajú, že nemôžu mať oči všade a predpokladajú neodhalenie všetkých podvodov.

St'áženie podvádzania rôznymi spôsobmi - vyučujúci sa snažili podľa svojich skúseností predvídať podvádzanie študentov. Každý podvod má fázu plánovania, prípravy a následne uskutočnenie, v prípravnej fáze podvádzania mali žiakom zabrániť napr. používanie špeciálnych formátov papiera, aby si žiaci dopredu nemohli vypracovať test a podvrhnúť takto pripravený ťahák. Individualizáciou zadaní, tak aby sa zadanie prác alebo testov každoročne neopakovalo, prípadne s použitím dostupnej techniky je možné využívať generovanie testov, zabrániť tak zdieľaniu informácii o testových otázkach. Niektoré činnosti podvádzania ako napr. napísanie alebo odoslanie správy pomocou mobilného telefónu vyžadujú určitý čas *„poskytnúť len toľko času ako je nevyhnutne nutné na vypracovanie úlohy(4/09)“*, tak aby žiak nemal čas použiť zakázané pomôcky.

Úplne **opačný prístup** je nechať žiakov, nech si pripravujú „ťahák“ buď z celého preverovaného učiva alebo ako pomôcka vzorcov a konštant. *„Na jeden predmet bolo treba vypracovať 2- stranový ručne písaný „ťahák“, ktorý vyučujúci podpísal (20/09)“* V prácach sa vyskytujú obmeny tejto taktiky, keď žiaci majú povolené používať vlastné poznámky alebo akýkoľvek materiál. Pozitív taktiky prípravy dovoleného „ťaháku“, alebo používania vlastných poznámok je niekoľko, ako uvádzajú respondenti, okrem samotnej prípravy týchto materiálov sa tiež zvýšila kvalita zošitov, skúšaní sa museli naučiť mať prehľad v spracovanom materiáli.

Informovanie žiakov o vopred stanovených pravidlách a následkoch má preventívny účinok. Je však nutné tieto pravidlá dodržiavať. *„Žiakov vždy dopredu upozorním na následky, ak budú prichytení pri podvádzaní, bude práca hodnotená známkou 5 a žiak bude označený za podvodníka, čo znamená môže byť skúšaný kedykoľvek a z čohokoľvek z prebratého učiva daného predmetu. Nesnažím sa vidieť a odhaliť všetko, preventívny účinok je poznať na každom jedincovi i kolektíve (8/08)“.*

Ako jeden z dôvodov podvádzania uvádzaných žiakmi je subjektívne vnímaná neužitočnosť učiva, respondenti uvádzajú motiváciu počas výučby ako prevenciu podvádzania, ako respondent uvádza *„Jedným zo spôsobov, ako podvodom predchádzať, je zaujať žiakov pri samotnom vyučovaní, takže sami chcú spoznávať, premýšľať a tvoriť v danom predmete (30/08)“.*

Diskutabilná je otázka trestu pri odhalení podvádzania, respondenti uvádzajú, že nie je presne stanovené, ako sa zachovať, tiež si musíme uvedomiť nutnosť individuálneho a citlivého prístupu. Pri odpisovaní počas písomky niektorí prácu zoberú a nehodnotia, prípadne hodnotia známkou 5, žiakovi zoberú ťahák, prácu môže dopísať a hodnotia len túto časť. Ako hovorí respondent *„...podvodné jednanie by sa malo vždy primerane a dôsledne trestať(27/09)“.* Mnohokrát je ťažké podvod dokázať a treba pristupovať citlivo, tak isto v otázke postihov.

Ďalšou uvádzanou možnosťou je **preverovať vedomosti viacerými formami skúšania**, podporiť skúšanie písomnou formou aj ústnym preskúšaním. Praktické využitie teoretických vedomostí – testy a kontrola vedomostí zameraná na aplikáciu vedomostí.

Podvádzanie očami učiteľov

Viacerí respondenti sa zhodujú v náraste podvádzania, ako dôvody uvádzajú zníženie rešpektu voči učiteľom, jednoduchý prístup ku vzdelaniu, hodnotenie škôl vzhľadom na počet žiakov a iné dôvody. Stretli sme sa s viacerými názormi a vnímaním podvádzania zo strany učiteľov. Postoje učiteľov k podvádzaniu sme sa pokúsili nasledovne kategorizovať.

Pesimizmus až ignorovanie - pre tento typ je charakteristické, že vyučujúci o podvádzaní vedia, ale z objektívnych alebo subjektívnych príčin, takéto správanie nepostihujú alebo postihujú len veľmi málo *„Som zmierená so skutočnosťou, že ťažko zabránim opisovaniu a podvádzaniu, ale snažím sa situáciu aspoň sťažiť. Mám však pocit, že svojou nedôslednosťou a nezáujmom sami napomáhame podvádzaniu. Prečo by nepodvádzali, keď sa vlastne nič nedeje?(14/08).“* Pesimizmus sa prejavuje ako rezignácia v aktivitách zabraňujúcich podvádzaniu. Písanie ťahákov je vnímané ako súčasť prípravy. Vo viacerých prácach sa respondenti zhodujú na užitočnosti *„Podľa môjho názoru je písanie ťahákov užitočná vec. Človek si vymedzí najdôležitejšie poznámky a tie si v skrátenej forme poznamená. Cestou do školy ťahák drží v ruke a snaží sa zapamätať čo najviac pred písomkou (5/08).“* Objavuje sa aj

pozitívne vnímanie tejto aktivity, ako uvádza jeden z respondentov „*V podstate som rád, že žiak sa aspoň do určitej miery pripravoval a nie je mu ľahostajné, či písomku zvládne (5/09).*“

Predstieranie nezáujmu – vyučujúci si sú vedomí, že žiaci sa pokúšajú podvádzať, používajú ťaháky alebo iné formy podvádžania, napriek tomu predstierajú nevedomosť, asi najlepšie to vystihuje výrok „*pri písomných prácach prejavuje nezáujem o kontrolu a trestanie, učiteľ sa tvári, že nič nevidí ani nepočuje, občas vyjde von, avšak pri skúšaní nešetrí ani čas ani otázky (15/08).*“ Dá sa povedať, že vyučujúci si následne preverí vedomosti inou formou, je však otázne, do akej miery tento postoj prináša objektívne hodnotenie.

Aktívny boj s podvodným správaním – vyučujúci si je vedomý problému podvodného správania, toto správanie sa snaží odstrániť a tiež postihovať. Respondent uvádza „*...problém s podvádzaním je tu a je potreba ho riešiť. Ja osobne zastávam názor, že učiteľ musí byť dôsledný, vyžadovať to, čo povedal, kontrolovať a neustupovať so svojej pozície, je treba neignorovať akékoľvek snahy o podvádžanie (8/08)*“ alebo „*Podvádžanie v škole tu zrejme vždy bolo, je a bude. Nemožno s ním než nesúhlasiť a je nutné proti nemu bojovať, napriek tomu však poskytuje i príležitosť k sebareflexii – čo a prečo chce študent takýmto jednaním dosiahnuť a prečo si myslí, že toho nie je možné dosiahnuť inou cestou (10/09).*“

Záver

Najväčšou hrozbou, ktorú eseje odhaľujú je, že sa podvádžanie berie ako nejaké „menšie zlo“, či spoločenský jav, ktorý robia alebo robili všetci, a dokonca aj pedagógovia. Často sa vyskytuje obhajovanie podvodov ako spôsobov prípravy žiaka na vyučovanie, alebo pomôcka, ako zvládnuť stres.

Učitelia často rezignujú v pátraní po podvádzaní z rôznych objektívnych alebo subjektívnych dôvodov. Rovnako je problémom, že učiteľ nie je dostatočne rešpektovaný žiakmi a títo sa potom ľahšie uchýlia k podvodným praktikám.

Problém podvádžania na školách je teda rozsiahly a je potrebné o ňom otvorene hovoriť. V esejách je jasne vidieť nutnosť bojovať systematicky proti tomuto fenoménu, postoje učiteľov dávajú priestor pre hlbšie zamyslenie sa nad dopadmi podvádžania žiakov na prácu učiteľa nielen v oblasti hodnotenia, ale i v oblasti výchovy.

Literatúra

BARUCHSON–ABIR, S., YAARI, E. 2004. Prineted versus internet plagiarism: A study of student's preception. In *International journal of information ethics*,

2004. Vol. 1 (06). ISSN 1614-1687 [online, cit. 3.10.2008]. Dostupné z http://container.zkm.de/ijie/ijie/no001/ijie_001_05_baruchson.pdf
- CULWIN F., LANCASTER T. 2001. *Plagiarism, prevention, deterrence and detection*. 2001 [online, cit. 3.11.2008]. Dostupné z http://www.heacademy.ac.uk/assets/York/documents/resources/resourcedatabas e/id426_plagiarism_prevention_deterrence_detection.pdf
- DOBROVSKÁ, D. 2004. *Pedagogická a psychologická příprava učitelů odborných předmětů*. Praha : ISV, 2004. ISBN 80-86642-33-X
- MAREŠ, J. 2005. *Elektronické podvádění ve škole*. 2005. [online, cit. 3.11.2008]. Dostupné z www.osu.cz/icte/2005/31.doc
- SLAVIK, J. 1999. *Hodnocení v současné škole*. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-262-9.

Recenzent: Mgr. Eva Svitačová, PhD.